

LBRIS

We know
books

Preot Marcu Toma
(Pustnicul din lume)

**MEDITAȚII LA DUMNEZEIASCA
LITURGHIE
(1943)**

Text definitivat, prefață și note explicative de
Pr. Prof. Adrian Niculcea

Editura Evanghelismos,
București, 2021

Design copertă:

Gabriel Niculcea

Culegere text: Bianca Andruța David

Corectură: Mădălina Englert

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TOMA, MARCU

Meditații la dumnezeiasca liturghie : (1943) / preot Marcu Toma ;
text definitivat, pref. și note explicative de pr. prof. Adrian Niculcea. -
București : Evangelismos, 2021

ISBN 978-606-8562-73-5

I. Niculcea, Adrian (ed. ; pref.)

2

© Copyright Editura Evangelismos

CUPRINS

7 Prefața editorului

INTRODUCERE

19 Ce este Liturghia?

PARTEA ÎNTÂI: LITURGHIA CATEHUMENILOR

27 Ectenia mare
42 Rugăciunea intrării
44 Cântarea întreit-sfântă
46 Apostolul și Evanghelia
53 Ectenia celor chemați

PARTEA A DOUA: LITURGHIA CREDINCIOȘILOR

63 Cântarea heruvimică
71 Mormânt și prestol
78 Ectenia „de la Domnul să cerem”
92 Câteva din răspunsuri
101 Cântarea de biruință
103 Sfințirea Darurilor

**PARTEA A TREIA: ADORAREA ȘI
CUMINECAREA**

- 115 Adorarea
149 Cuminecarea
156 Veniți și prânziți
167 Mâncare și băutură

EPILOG

- 179 Iisus Hristos
191 Întru sfârșit

VIAȚA ȘI CREAȚIA

- 201 Imagini

PREFAȚA EDITORULUI**PĂRINTELE MARCU – ADEPT AL IDEALULUI
TRANSFIGURĂRII ÎN TIMPUL SLUJIRII DUMNEZEIEȘTII
LITURGHII („O CUMINECARE VREDNICĂ ESTE O
TRANSFIGURARE TABORICĂ”)**

Cartea de față reprezintă capodopera teologică a acestui excepțional preot de provincie, care a fost părintele Marcu Toma (1912-1977). Ea este de fapt o continuare a meditațiilor despre preoție pe care le-a scris ca absolvent al Facultății de Teologie în teza sa de licență (*Viziunea mea despre ființa și chemarea preoției*). Tot ce scrisese în teza sa erau doar considerații teoretice despre o trăire mistico-liturgică pe care, ca student, n-o avea încă, dar pe care urma să o aibă în calitate de preot. După absolvire visa deci la vremea când aceste considerente teoretice aveau să fie înlocuite de experiența liturgică directă. Referindu-se la această perioadă a vieții sale, părintele scrie în noua sa carte:

„Câteva sugestii vagi și nebulose în această privință se găsesc (deja) în lucrarea mea (de licență): *Vedenia mea despre ființa și chemarea preoției*¹, cuprinzând meditații asupra acestei

¹ Părintele face aici referire la teza sa de licență în teologie, susținută în 1936 în cadrul Catedrei de Omiletică de la Facultatea de Teologie

CE ESTE LITURGHIA?¹

Multe, aş zice aproape toate visele mele pe care le urzeam cândva cu fire de argint și le țeseam cu bățatură de aur, se pare că au scoborât undeva, într-un mormânt întunecat, unde sunt amenințate cu înăbușirea și asfixierea. Știe oare cineva cât de trist și de amaric este să-ți vezi gândurile înmormântate și acoperite de un car de țărână? Poate că trupul îndură cu mai multă ușurință povara unei încărcături de țărână care va fi azvârlită asupra-i decât ca sufletul să-și vadă gândurile apunând, fără putința de a li se mai ivi aurora. Trist trebuie să fie marinarul care vede soarele scăpătând sub orizont, ca apoi întunericul orb să-l cuprindă din toate părțile. Mai trist este însă sufletul care-și vede idealurile spulberate și împrăștiate de valurile răutăților omenеști.

O, cât îmi este de drag acest Făt-Frumos cu numele de ideal! Dacă idealul s-ar putea materializa, mi l-aș face un idol și m-aș prosterna înaintea lui în fiecare clipă. Câți se închină astăzi acestui idol? Câți nu l-au sfărâmat și l-au prefăcut în țandări? În loc să-și facă un ideal la care să se închine, omenirea a făcut din idoli idealul ei suprem. Toți se închină idolilor. Niciunul idealului.

¹ Aceste meditații au fost scrise, până la capitolul „Adorare”, între 1939-1940. (n. aut.)

Gândurile mele pătrund în această cetate a idealului, inima-mi freamătă întocmai ca și frunza de plop la cea mai imperceptibilă adiere. De aceea, mai presus de orice, visam să fiu preot și slujitor al idealului. De multe feluri și în multe chipuri erau aceste vise de care nu-mi ajunge scurta vreme să pomenesc. Era însă unul, deasupra celorlalte și spre care trebuiau să conveargă și ele. Este vorba de idealul transfigurării în timpul slujirii Dumnezeieștii Liturghii.

Câteva sugestii în această privință, vagi și nedeslușite, se găsesc în lucrarea mea: *Vedenia mea despre ființa și chemarea preoției*², cuprinzând meditații asupra acestei înfricoșate chemări și pe care, de asemenea, aș dori să le tipăresc, de se va găsi om să mă ajute. Sau mai bine și mai credincios zis: de va porunci Dumnezeu vreunei slugi de a Sa să mă ajute pe mine, neputinciosul³. În amintitele meditații m-am stăpânit a face mai multe considerații idealiste. Le rezervam atunci un timp mai depărtat, cu

² Părintele face aici referire la teza sa de licență în teologie, susținută în 1936 în cadrul Catedrei de Omiletică de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București sub îndrumarea preotului profesor Grigore Cristescu și intitulată *Viziunea mea despre ființa și chemarea preoției*. Părintele Marcu folosește aici pentru titlul tezei sale expresia „vedenia mea”; în varianta depusă la arhiva facultății apare însă titlul „viziunea mea...”, ceea ce înseamnă că, foarte probabil, schimbarea s-a datorat intervenției profesorului îndrumător. Așa cum vom vedea în textul cărții de față, expresia inițială din titlu era cea intenționată de părintele, pentru că ea avea pentru el semnificația ei aparte. (n. ed.)

³ Întrucât părintele a murit în 1977 pe 14 septembrie, de sărbătoarea „Înălțării Sfintei Cruci”, n-a apucat să-și vadă visul împlinit. Abia în 2020, în plină pandemie, am reușit să-i tipăresc lucrarea de licență la Editura „Evangelismos”. (n. ed.)

gândul de a nu mai scrie din imaginație, ci de a lăsa să istorisesc trăiri reale și personale.

Văd însă că timpul trăirilor încă n-a sosit după un an și mai bine de preoție (adică n-a sosit așa cum gândeam eu). Și dacă n-a sosit până acum, poate că nici nu va mai sosi. În orice caz, chiar dacă poate fi vorba de trăiri, ele au fost cu totul sporadice și cu totul departe de a fi ceea ce gândeam eu. Deși au fost doar câteva (și acelea sporadice și departe de vedeniile mele)⁴, totuși aș fi cel mai fericit om din lume dacă mi-ar fi hărăzit să le trăiesc – de nu regulat – măcar cât se poate de des.

Multe sunt pricinile care au contribuit la acest, aș putea zice, dezastru moral. Toate aceste pricini pot fi cuprinse de fapt într-un singur cuvânt: dezechilibrarea vieții sufletești, petrecută la scurt timp după intrarea mea în preoție. Dezechilibrarea aceasta a adus abateri grave și radicale în concepția și obiceiurile mele de până atunci.

E drept însă că am observat la timp această dezechilibrare, înainte de a ajunge în fundul prăpastiei, pe a cărei margine ajunsesem. Am început cu ordonarea strictă și mai aspră a vieții de până aici, ceea ce va avea, desigur, un rezultat salvator.

Revenind asupra ideii de mai sus, voi spune că **centrul și scopul tuturor celorlalte slujbe sfinte este acesta singur:**

⁴ Părintele insistă să folosească termenul de „vedenie” („vedeniile mele”) pentru a califica „meditațiile” sale cu privire la Taina Preoției, dar și la aceea a Euharistiei. O aluzie la faptul că, pentru el, meditațiile sale liturgice nu erau rodul reflecției proprii, ci al unei „vedenii” inspirate de Sf. Duh. (n. ed.)

schimbarea la față în timpul Dumnezeieștii Liturghii. Asupra acesteia trebuie să fie concentrată toată atenția preotului, fiindcă în această slujire el trebuie să se pre-schimbe la față sau, folosind termenul consacrat, să se transfigureze.

Dându-mi seama de importanța covârșitoare a acestui fapt, îmi voi concentra și eu toate puterile sufletești în această direcție. De aceea, în rândurile următoare nu va fi vorba atât de experiențe trăite și verificate prin mine, cât despre cele la care năzuiesc și tânjesc neîncetat, fiindcă am spus că, chiar dacă au fost, apoi au fost puține și serbede, dar important e că au existat.

Și totuși, singurele zile de fericire din viața mea de preot au fost aceste zile numite de mine serbede, care aș vrea să se repete cu fiecare slujire liturgică.

O, Doamne, Doamne al meu, dar dacă aș ajunge să liturghisesc așa cum năzuiesc mereu?! Și dacă mi-ai da măcar har să scriu așa cum văd eu această slujire și cum mă muncesc fără răgaz a o săvârși?!... Cu ce Ți-aș putea atunci mulțumi în ticăloasa mea nevrednicie? Cu inima, cu buzele, cu limba, cu simțurile, cu iubirea, cu sângele, cu viața mea? Cu inima mea plină de viermi puturoși? Cu buzele mele mânjite de spurcăciuni? Cu limba mea vi-cleană și ascuțită ca de vasilisc? Cu simțurile mele împuțite? Cu iubirea mea ce nu iubește pe nimeni? Cu sângele meu infectat? Și cu viața mea mai netrebnică decât a unui vierme?

Prin urmare, nu scriu pentru nimeni decât pentru mine însumi. Vreau să mă îndreptez și să mă instruiesc pe mine.

Mă aplec deci asupra Dumnezeieștii Liturghii și meditez cum trebuie să o trăiesc când o săvârșesc. Vorbesc cu mine însumi, mie îmi arăt cele ce urmează, cu gândul de a mă integra și identifica cu ele.

Mai pe scurt: în imensa mea slăbiciune, **voi spune cum chipul preotului trebuie să o rupă cu pământul, săvârșind Sfânta Liturghie, și cum să se logodească cu Cerul prin transfigurare.** Odată înfățișate acestea – și e foarte trebuincios să fie înfățișate – mă voi sili să mă potrivesc cu ele după cum voi fi ajutat și înălțat de harului Duhului Sfânt.

E atât de mare nevoie să-mi înfățișez mie toate acestea? Da, pentru un motiv foarte simplu.

Nu știu de câte zeci de ori am săvârșit eu însumi Liturghia. Nu știu de câte zeci de ori am ascultat-o. Și totuși, nu știu cum se face că am fost asemenea unui om întunecat la vedere și la pricepere, fiindcă am înțeles atât de puține lucruri din ea! Pe când acuma, când stau și meditez deosebit asupra ei, mi se înfățișează într-o viziune atât de grandioasă, încât aș putea zice că o creație atât de sublimă și atât de divină n-ar fi creat-o, desigur, numai mintea omului, ci la ea a conlucrat indirect Duhul Sfânt prin inspirație⁵.

Liturghia este piramida uriașă pe care a înălțat-o cândva spiritul omenesc, piramidă al cărei fundament este pe pământ, iar cu vârful străpunge cerul și trece dincolo de

⁵ Din nou un fragment care confirmă faptul că părintele Marcu își considera „meditațiile” nu atât un rod al gândirii sale liturgice, cât al unei „inspirații” a Duhului Sfânt! (n. ed.)

el, oprindu-se în sânul Dumnezeirii. Ea este rugăciunea cea mai înaltă și cultul suprem datorat lui Dumnezeu. Este, dacă vrei, o înfățișare și o sărutare a Cerului cu pământul. Totul este prezent în ea: om, Sfinți, Îngeri, Heruvimi, Serafimi, Dumnezeu.

Prin ea, cei vii sunt uniți cu cei adormiți în Domnul. Prin ea omul dispare în Dumnezeu și Dumnezeu coboară la om.

Mai mult decât orice slujire sfântă, Liturghia coboară Cerul pe pământ între oameni, în inimi.

PARTEA ÎNTÂI: LITURGHIA CATEHUMENILOR

ECTENIA MARE

Ce este, în definitiv, ectenia mare? O rugăciune alcătuită dintr-o înlănțuire de cereri. Este, dacă vrei, un lanț de zale aurite, care unește inima omului cu Duhul lui Dumnezeu. Ba ceva mai mult, eu văd în această ectenie o măreață unduire ce țâșnește din lăuntrul omului, se izbește de tavanul Cerului, se răsfrânge de aici prin toate ungherele pământului, ca apoi din nou să-și ia zborul pe aripile de tămâie și să se oprească în fața tronului dumnezeiesc.

Cu pace Domnului să ne rugăm.

Această ectenie începe printr-un cuvânt nebăgat în seamă și căruia nu i se dă nicio importanță, deși el e presărat de-a lungul ei, întocmai ca niște flori de măslini pe un pământ în care nu mai crește astăzi decât ură. Cuvântul *pace* revine de patru ori în această ectenie și de câte cinci ori în cele două ectenii ce urmează, una după Heruvic, iar cealaltă după sfințire. Nu mai vorbim că tot restul rugăciunilor este și el presărat cu același cuvânt. De asemenea, *Pace tuturor* revin destul de des.

Desigur că nu fără un motiv temeinic se face apel stăruitor la pace. Numai că noi nu stăruim de ajuns pentru adâncirea acestei păci, care are o îndoită semnificație: una